

direkt

3 2023 LÄKARE UTAN GRÄNSER

PÅ FLYKT
MELLAN HOPP
OCH FÖRTVIVLAN

VITTNESMÅL
ROTLÖSHETEN
UPPHÖR ALDRIG

AVHUMANISERING
VAD HÄNDER
I EUROPA?



Migration

TEMA



MEDECINS SANS FRONTIERES
LÄKARE UTAN GRÄNSER

Fatu, 19 år,
räddades på
Medelhavet
tillsammans med
sina två barn.

Innehåll #3

»Vi kan aldrig acceptera att ambulanser stoppas, sjukhus attackeras och att sårade patienter nekas vård.« / sidan 6

Migranter är också människor

Ännu en sommar har passerat. Än en gång har havet krävt sina offer bland de hundratals, kanske tusentals hoppfulla människor som satt sig i rangliga båtar utan att någonsin nå fram till andra sidan.

I medierna har vi tagit del av hur myndigheterna i länder längs Medelhavet och Egeiska havet fått larmrapporter om båtar i sjönöd. Utan att agera. Utan att göra det som de har skyldighet

att göra enligt alla gällande överenskommelser och lagar – rädda liv.

Även människor på flykt har rättigheter.

Oavsett juridisk status, oavsett om de flyr undan krig, naturkatastrofer eller »bara« fattigdom och outhärdliga förhållanden. Även migranter är människor.



ÖGONBLICK I VÄRLDEN / sidan 3

SIGNERAT: Våldet i Palestina och Israel fortsätter dag efter dag. Av Frida Lagerholm / sidan 6

TEMA

Migration & hälsa

- Mellan hopp och förtvivlan. För många går drömmen om en säker tillvaro i kras. / sidan 8
- Rotlösheten försvinner aldrig. Våra egna medarbetare berättar. / sidan 20
- »Någonstans mellan djur och människa«. / sidan 24

PORTRÄTTET: »Att hjälpa andra är det enda effektiva sättet att hantera krigets stress«. Ukrainska Nadiia Voloboieva om varför hon övergav journalistiken för Läkare Utan Gränser. / sidan 16

TROPISKA SJUKDOMAR INGET AVLÄGSET HOT. / sidan 28

TILL SIST: Det här räckte dina pengar till, noveller från krigens Georgien och en intervju med vakten Alain Toindom i Tchad. / sidan 30

OMSLAGSBILD / MAHKA ESLAMI



BILD: MATIAS DELACROIX

2023-05-24 Förlossning i regnskogen

DELTA AMACURO, VENEZUELA. Adelia, 18 år, pustar ut efter att ha fött en son på Läkare Utan Gränserns klinik i Nabasanuka. Allting gick bra och lille José Antonio är stark och frisk.

Egentligen hade Adelia, som tillhör urfolket Warao, inte tänkt föda på en klinik. Precis som andra kvinnor i omgiv-

ningen planerade hon att vända sig till en andlig ledare och få hjälp av traditionell medicin. Men när hennes värkar satte igång var de så starka att hon blev rädd. Av en slump hade hon dagen innan sett två båtar med Läkare Utan Gränserns flagga och förstod att de var på väg till samhället Nabasanuka. Så

tillsammans med sin mamma tog hon sig dit, en två timmars färd med kanot.

Adelia hade ändå tur, många andra i detta vidsträckt deltaområde mitt i regnskogen bor många timmar eller till och med dagar från närmaste vårdinrättning. Läkare Utan Gränser har två kliniker i området.



Installation av vattenanläggning i Kongo-Kinshasa. BILD ALEXANDRE MARCOU

2023-04-03 Lankien

Första gången jag såg Abdo* var han så svag att han inte kunde gå. Och eftersom det finns väldigt få vägar och bilar i området kring samhället Lankien så hade hans familj burit honom till vårt sjukhus – tre dagar till fots.

Abdo hade tidigare fått en hivdiagnos på en annan klinik. Men han hade inte fått något ordentligt stöd och därför hade han inte följt behandlingen. Nu var han extremt sjuk och musklerna förtvinade. Vi gav honom läkemedel direkt, men han behövde mer än så. Under en månads tid hjälpte vi honom med tålmod, näringsrik mat och psykologiskt stöd.

Abdo var villig att ta till sig råden från teamet och steg för steg återuppsyggde han styrkan. Så småningom kommer han att vara frisk nog att själv gå de tre dagar som behövs för att komma hem. /Isaac Batali, läkare, Sydsudan
*Abdo är inte hans riktiga namn

23-03-15 Kanyaruchinya

En dag kallades jag till tältet för såromläggningar. På marknaden på en brits låg en svårt skadad kvinna som blödde ymnigt. Hon hade blivit påkörd och hade stora blödningar från lår och överarm. Hon var kall och upprepade tyst att hon var törstig.

Jag böjde mig ner och kände att hon inte hade någon puls. Hon höll på att förblöda och behövde komma till sjukhus omgående. Vi kopplade ett dropp samtidigt som vi förberedde för transport till sjukhuset i Goma cirka 30 minuter bort. Så fort vi fått klartecken band vi fast droppet i ett av bilens fönster och körde iväg. Efter vad som kändes som en evig

het rullade vi in på sjukhuset. Snabbt kom två sköterskor fram till bilen, bar ut britsen och började springa mot operationssalen. Vi hade hunnit i tid den här gången och jag kände en våg av tacksamhet skölja över mig.

/Ylva Mattisson, läkare, Kongo-Kinshasa

23-08-21 Bakouma

I tolv år fanns inte en enda läkare på det här sjukhuset, som drivs av de lokala myndigheterna. Att säga »sjukhus« är förresten en generös tolkning. Det finns ingen el, inte tillräckligt med madrasser, ingen ambulans och inget staket. Det händer att djur strövar runt i rummen.

När jag kom hit kändes det som att falla rakt in i ett tomrum. Vi har en solpanel som försörjer två glödlampor i operationssalen med el. Utan el kan vi inte röntga eller göra ultraljud. Och apoteket, jag vet inte ens var jag ska börja...

/Louis-Marie Sabio, läkare, Centralafrikanska republiken. Han jobbade tidigare för Läkare Utan Gränser men sade upp sig för att bygga upp verksamheten vid det här statliga sjukhuset i staden Bakouma.

4000

Så många barn med mässling vårdades på våra kliniker i Jemen under första halvåret 2023.



BILD PRIVAT

Du är arkitekt och har jobbat i Kunduz i Afghanistan. Hur var det där?

»Vårt sjukhus har byggts upp igen och det var fullt av patienter«

» Själv sjukhuset, som förstördes vid en amerikansk attack i oktober 2015, öppnade igen för två år sedan. Det är ett kirurgiskt sjukhus och patienterna har ofta varit med om trafikolyckor eller utsatts för våld. Många är barn som skadats av odetonerade sprängladdningar. Mitt uppdrag var att hålla i byggandet av kök, lagerlokal och isoleringsavdelning för patienter med smittsamma sjukdomar. Det behövdes även på grund av

antibiotikaresistens som är ett stort problem i Afghanistan.

Även om läget i Kunduz är lugnare nu så har det nya sjukhuset byggts med många skyddsrum. Alla som vill besöka sjukhuset måste vara uppskrivna på en lista och alla bilar undersöks noga för att säkerställa att det inte finns några sprängladdningar gömda någonstans.

Den största utmaningen var nog det där med tiden. Vi försökte hela tiden hitta en balans

mellan att göra saker så snabbt som möjligt och så bra som möjligt. Men jag uppskattade verkligen uppdraget. Ofta kommer ju vi arkitekter in i ett tidigt skede när det inte finns några patienter ännu. Därför var det så fint att den här gången själv få uppleva vilken viktig funktion sjukhuset hade.

Erika Alatalo är arkitekt och har även jobbat för Läkare Utan Gränser i norra Nigeria.

Våldet fortsätter dag efter dag

I Israel och Palestina pågår just nu den värsta våldsvågen på över två decennier. De humanitära behoven på den palestinska sidan är enorma, skriver Frida Lagerholm som nyligen tillbringade några intensiva veckor i det oroliga området.

Gaza, 2004. Det är en kylig novemberdag och jag befinner mig i Gaza City. Vi har nyss nåtts av beskedet att den palestinske presidenten Yassir Arafat är död och stämningen är spänd. Israeliska bosättningar finns lite varstans och omringas av rigorös militär bevakning. På nätterna har vi svårt att sova när bomberna briserar alldeles i närheten. En ambulans blir sönderskjuten och säkerhetsläget är katastrofalt. För oss hjälporganisationer, men framförallt för civilbefolkningen.

Jag tänker på Amir, en liten pojke med en stor glugg mellan framtänderna och sorgsna ögon som dagen innan bevittnat hur hans syster sköts ihjäl av en israelisk krypskytt. System var sju år och på väg till skolan med sin purpurfärgade ryggsäck. Hon stannade inte när de unga soldaterna skrek att hon skulle gå tillbaka till huset. De sköt. Hon dog. Den långa sandstranden låg öde, eftersom minor placerats ut i sanden.

Vaknar av flyglarm

Gaza, 2023. Jag är tillbaka på »vår« gata. De flesta hus är återuppbyggda, på hörnan har vägspärren

ersatts av ett franskt bageri. Bosättningarna är borta och Hamas har självstyre. På stranden trängs folk på uteserveringarna och röken från vattenpiporna ligger tät till långt in på natten. Men skenet bedrar.

Redan andra natten vaknar vi av flyglarmet och strax därefter hör vi hur det smäller. Israel hämnas på en raketattack som genomförts tidigare samma dag.

Samtidigt sker det en attack mot en synagoga i Jerusalem, där fem israeler mister livet. Hamas är snabbt ute på gatorna för att »fira« med »happy shootings« som pågår hela natten. Historien upprepar sig, tragiskt nog, på ett bisart sätt. Känns som om jag slungas tillbaka till 2004.

Härdade av krigets oljud

Att Läkare Utan Gränser jobbar på den palestinska sidan och inte på den israeliska kritiserar ibland men vi är alltid på plats där behoven är som störst. Israel har ett av världens mest avancerade sjukvårdssystem medan den palestinska sjukvården har kollapsat och de humanitära behoven är både akuta och enorma. Det betyder inte att vi tar ställning i konflik-

ten. Neutraliteten, som är vårt signum, betyder inte heller att vi inte höjer rösten om vad vi ser.

I ett meddelande hem skriver jag: *Stökiga och blodiga dygn här i Israel/Palestina. Började med gårdagens attack i Jenin, som var den blodigaste på två årtionden. Nio människor dödades brutalt och många skadades. Läkare Utan Gränser är på plats för att bistå överlevande. Allt som sker på Västbanken påverkar händelseutvecklingen i Gaza och vice versa. I natt vid 3-tiden vaknade vi av intensiva flygräder, ambulansernas sirener och av ett högljutt böneutrop som försökte överträffa raketernas ihärdiga tjut. Sedan dess har det varit fullt upp. Whatsapp-meddelanden*



BILD ALEXANDER UGGLA

»VI KÖR FÖRBI SKOLOR SOM JÄMNATS MED MARKEN, VÄGAR SOM FÖRSTÖRTS, VATTENLEDNINGAR SOM SPRÄNGTS.«

mellan vänner och kollegor går i skytteltrafik. Nedanför min balkong pågår det någon form av upplopp och hela Gaza verkar vara ute och stöka. Hemma i Jerusalem försöker Salam, min kollega, lägga sina två små barn men de är rädda för allt ljud och tycker tårgas luktar illa. Även om Gaza-barnen är plågsamt härdade av krigets oljud borde även de längta efter öronproppar en kväll som denna.

Ännu en vägspärr

Jag lämnar Gaza efter ett par händelserika veckor och beger mig till Västbanken. Vi susar fram längs vägen, på radion spelas arabisk hiphop på högsta volym och vi passerar en rad nya bosättningar.

I vägkorsningen håller ett gäng soldater på att sätta upp ännu en vägspärr men vi får passera med en nonchalant vink. Hundratals kilometer taggtrådsstängsel och en åtta meter hög mur skär igenom hela Västbanken. Här bor nästan tre miljoner palestinier. Ett av de nya israeliska lagförslagen är att tvångsflytta palestinier från ett flertal byar och inrätta militära zoner. Vart alla ska ta vägen är det ingen som kan säga. Vi hör berättelser om hur soldater går in i byar på natten, de utfärdar utgångsförbud, genomför militärövningar, konfiskerar fordon och river bostadshus.

Vi kör förbi skolor som jämnats med marken, vägar som totalförstörts, vattenledningar

som sprängts. Alla pratar om en tredje intifada och ibland känns det så spönt att luften nästan vibrerar.

Sover i grottor

Ute i byarna träffar jag föräldrar som är för rädda för att sova i sina hus så de tar med sig sina barn och tillbringar natten i kyliga grottor. Vår chaufför, som själv är från en av byarna, beskriver situationen som psykologisk terror utan slut.

Våldet på den omstridda markplätten fortsätter dag efter dag. Jag önskar innerligt att det ständiga flyglarmet har tystnat nästa gång jag återvänder, att människor lever fritt utan våld, hot och trakasserier. Tyvärr är det inte mycket som talar för det.

En fredlig lösning har nog aldrig varit längre bort. Media må med all rätt fokusera på massprotesterna och Israels dödsdömda demokrati, men palestiniernas öde får inte falla i glömska.

Vi kan heller aldrig acceptera att ambulanser stoppas, sjukhus attackerar och att sårade patienter nekas vård. Sverige och internationella samfundet får inte negligera denna evighetslånga konflikt och måste vidta brådskande och nödvändiga åtgärder. Därskapen måste få ett slut.

Frida Lagerholm



FRÅN BLOGGEN

Kolera går att behandla. Men vi märkte att folk inte sökte vård förrän det var för sent. Det visade sig bero på ett missförstånd. Folk trodde att kolera bara är en vanlig feber men att man dör om man går till sjukhuset. Eftersom många som kom till sjukhuset var så dåliga kunde läkarna inte alltid rädda deras liv. Och så uppstod det där ryktet.

Tillsammans med myndigheterna gjorde vi en informationskampanj där vi via radio och högtalare berättade att om man vänder sig till sjukhuset direkt så kan man få behandling och bli frisk. Det fungerade. Folk började komma och vi kunde ge dem vård och minska spridningen av kolera.«

/Fatumazahra Khalif, ansvarig för hälsoinformatorerna, Somalia



BILD TETIANA GAVIUK

TEMA
MIGRATION

Mellan hopp och förtvivlan

Aldrig tidigare har så många människor befunnit sig på flykt som i dag. Men för många går drömmen om en tryggare och bättre tillvaro i kras. Istället fastnar de i ett kretslopp av våld, utsatthet och juridisk limbo. Ofta med förödande konsekvenser för hälsan.

TEXT ÅSA NYQUIST BRANDT OCH LÄKARE UTAN GRÄNSER

Tusentals flytvästar som använts av människor när de korsade Egeiska havet har samlats ihop på den grekiska ön Lesbos.

BILD ROBIN HAMMOND/WITNESS CHANGE, 2018



Sadia och hennes barn räddades på Medelhavet av Läkare Utan Gränser. Hon flydde undan strider i Burkina Faso och tog sig till Libyen där hennes man fängslades. BILD ANNA PANTELIA, 2022



I Mexico City ger Läkare Utan Gränser stöd och hjälp till migranter som utsatts för tortyr och annat extremt våld. BILD MELISSA PRACHT, 2019

Det finns olika sätt att beskriva flykt. Ett är att utgå från siffrorna: till exempel att var 75:e människa i världen, drygt hundra miljoner, har tvingats lämna sitt hem och att fler än hälften är internflyktingar i sitt eget land.

Ett annat sätt är att fokusera på orsakerna: de väpnade konflikterna, naturkatastroferna, fattigdomen och i allt större utsträckning klimatförändringarna som kan bli den avgörande droppen för den som redan lever i utsatthet.

Eller så börjar vi med konsekvenserna. En del av dem förstås positiva, som möjligheten att hitta en säker plats där livet kan börja om på nytt. Men i stor utsträckning är följderna av flykt och andra former av ofrivillig migration negativa, inte minst för

hälsan. Dit hör risken att utsätts för våld, inklusive sexuellt våld och tortyr, liksom att under lång tid befinna sig i ett slags ingenmansland vilket kan ha en förödande effekt för den psykiska hälsan.

Fastnar på vägen

Faktum är, säger Reem Mussa, koordinator för Läkare Utan Gränserns arbete med påtvingad migration, att sambandet mellan migration och försämrad hälsa inte alls är självklart. Vad som framför allt påverkar hälsan negativt är snarare svårigheter på vägen, i kombination med en allt hårdare lagstiftning i mottagarländerna.

– Alla former av påtvingad migration innebär risker. De är ofta på väg under lång tid, de fastnar på vägen eller blir inlåsta i förvar och kan befinna sig i någon form av transitsituation i flera år,

utan vare sig pengar eller en tydlig juridisk status, förklarar hon.

– Under hela den här tiden saknar de tillgång till sjukvård och får varken hjälp för enkla åkommor, kroniska sjukdomar som kräver behandling eller för skador. Det



Reem Mussa

gäller även de mest sårbara grupperna, som barn och gravida kvinnor. Det är också väldigt tydligt att den restriktiva flyktingpolitik som flera av världens rikaste länder har infört har extremt negativa konsekvenser, inte minst på den psykiska hälsan.

Framtiden oviss

Läkare Utan Gränser jobbar ofta i komplicerade kontexter som väpnade konflikter och i samband med naturkatastrofer där

»Nästan ingenstans ser vi samma nivåer av psykisk ohälsa som bland människor som tagit sig till väst och sedan fastnat i systemet.«

människor mår psykiskt väldigt dåligt. Men nästan ingenstans ser vi samma nivåer av psykisk ohälsa som bland människor som tagit sig till väst och sedan fastnat i systemet, konstaterar Reem Mussa.

– De befinner sig i en situation där det inte finns någon väg framåt men inte heller tillbaka. De sitter fast. Och en sådan situation kan ha mycket allvarliga konsekvenser för den psykiska hälsan.

Johanna Bogen är psykolog och har nyligen jobbat i ett halvår för Läkare Utan Gränser på Lesbos. Många minns kanske branden i flyktinglägret Moria i september 2020 och hur Ylva Johansson, EU-kommissionär för inrikesfrågor, utlovade »inga fler Morias« i ett tal.

Men lägren på den grekiska ön finns kvar. Desperata människor kommer fortfarande i rangliga

båtar över Egeiska havet, lätade över att ha klarat resan och lyckliga över att äntligen vara »framme« – bara för att mötas av ett i det närmaste havererat asyl- och mottagningssystem och en fullständigt oviss framtid.

Sett vänner drunkna

– Ibland träffade jag dem när de precis kommit till Lesbos och då var de fulla av hopp, de hade klarat sig, säger Johanna Bogen. Men redan efter några månader hade allt detta hopp försvunnit. All kraft, all den styrka som hade krävts för att de skulle klara av att ta sig hela vägen hit, lämna sitt land, kanske tvingas in i prostitution längs vägen eller utsättas för våld. Sedan hamnar de här i en till synes hopplös situation och då dröjer det inte länge innan hoppet släcks.

Det finns alltid ett skäl till att



Till Läkare Utan Gränsers klinik utanför Morialägret, som brann ner 2020, kom varje dag närmare 100 barn med svåra hälso-
problem som ofta berodde på levnadsförhållandena. BILD ANNA PANTELIA, 2019



Hälsoinformatörer pratar med rohingyer i flyktingläger i Bangladesh om vikten av hygien och att söka vård i tid, till exempel
vid förlossningar eller psykisk ohälsa. BILD ANTHONY KWAN, 2019

människor flyr, säger Johanna Bogren. I mötet med människor som kom till henne för att få psykologisk hjälp fick hon höra många berättelser om våld i hemlandet, till exempel unga kvinnor som blivit våldtagna och sedan tvingats gifta sig med sin förövare. Män från Kongo-Kinshasa som flytt undan det väpnade våldet där. Människor från Afghanistan som var förföljda av talibanerna.

Hitta inre styrka

– Folk hade väldigt olika berättelser men gemensamt för de flesta var att de hade bevittnat våld. Hemma eller längs vägen. Många hade upplevt skeppsbrott där de tappat taget om sina barn eller sett sina bästa vänner drunkna.

Det finns som sagt alltid ett skäl till att människor flyr. Men

om vi hade haft ett annat mottagande skulle de haft möjlighet att återhämta sig, konstaterar Johanna Bogren. Och därmed skulle risken att utveckla psykisk ohälsa minska påtagligt.

Bland de som kommer till Läkare Utan Gränsers klinik, som ligger i anslutning till flyktinglägret, är det inte ovanligt med fysiska skador efter tortyr eller annat våld. Kvinnor som utsatts för sexuellt våld eller tvingats prostituera sig längs vägen kan ha sexuellt överförda infektioner, vara gravida eller nyförlösta. Det är viktigt att fånga upp dessa kvinnor, säger hon, genom att stärka deras kapacitet kan man samtidigt fånga upp de nyfödda eller kommande barnen.

– Den psykologiska hjälpen är jätteviktig men ibland över-skuggas det behovet av fysiska

»Det finns alltid ett skäl till att människor flyr. Men om vi hade haft ett annat mottagande skulle de haft möjlighet att återhämta sig.«

problem och då måste vi ta hand om det först, innan vi kan hjälpa dem med de inre sår.

Hur hjälper man då någon som befinner sig i vad Johanna Bogren liknar vid »hopplöshetens ändlösa kvicksand«? Det är inte lätt alla gånger, särskilt inte eftersom hon aldrig vet hur länge personerna kommer att vara kvar i lägret. Bara att bygga upp någon form av tillit tar tid. Därför måste



Johanna Bogren

fokus i mötet och i stödet alltid ligga på »här och nu«.

– Jag försöker hjälpa dem att hitta en inre styrka, påminna dem om allt de har klarat av för att ta sig till Europa. Många vill först prata om båtresan som av alla beskrivs som fasansfull. Men sedan kan vi ofta lägga det åt sidan och ta fram

annat som kanske egentligen är viktigare för deras mående. Vi vet ju att risken att utveckla psykisk ohälsa, till exempel posttraumatiskt stressyndrom, är större om man har varit med om svåra saker även tidigare.

Juridisk osäkerhet

Det finns också andra migrationsrutter i världen, med liknande dynamik som den på Lesbos och vid andra portar till EU. Varje år lämnar hundratusentals människor sin vardag i länder som Colombia, Guatemala, Honduras och El Salvador och ger sig iväg på den ofta livsfarliga resan norrut, i riktning Mexiko och så småningom USA. Nuförtiden ingår också tusentals människor från Afrika och Asien i denna karavan genom Centralamerika. Även den här rutten inbegriper våld, kidnappning, utpressning, ibland

död. Och precis som i EU blir det nästan alltid stopp, nu vid gränsen till USA. Och liksom på Lesbos eller andra gränser till EU är risken överhängande att de människor som försöker fly undan hemlandets djupa fattigdom och undan allt våld, inte minst det som begås av kriminella gäng, fastnar i ett kretslopp av övergrepp och juridisk osäkerhet.

De kommer inte fram. Men de kan inte heller återvända.

Barn reser ensamma

Läkare Utan Gränsers projekt längs den centralamerikanska migrationsrutten visar på enorma behov av vård och stöd, såväl fysiskt som psykiskt. Det gäller inte minst det allt större antalet barn som ingår i migrationsströmmen, en del tillsammans med sina familjer men också många som flyr ensamma.

De barn som Läkare Utan Grän-



Fler än 2000 personer har samlats i Reynosa i Mexiko efter att ha avvisats från USA. Läkare Utan Gränser bistår med sjukvård och psykologiskt stöd. BILD ESTEBAN MONTAÑO, 2021



I mars 2023 deporterades tusentals migranter från Algeriet och övergavs i öknen i norra Niger. Många har sökt skydd vid en vårdinrättning som stöds av Läkare Utan Gränser. BILD LÄKARE UTAN GRÄNSER

sers team möter berättar ofta att de har upplevt eller bevittnat våld, diskriminering och andra svåra händelser. »Jag är rädd, jag gillar inte att vara på en sådan här plats eftersom min bror, min mamma och jag var kidnappade i tre månader«, som en åttaårig pojke berättade för teamet i Mexico City.

Hur mår ditt hjärta?

Ofta får barnen ingen förklaring till vad som händer, varken varför de var tvungna att lämna hemmet eller vad de är med om längs vägen. Men utan förklaringar har de svårt att bearbeta sina upplevelser och många uttrycker därför sina känslor på det sätt de kan – genom våld, förklarar Esther Huerta som jobbar i Läkare Utan Gränser projekt i Mexikos huvudstad.

– Många gånger när barnen är med mig betar de sig illa på ett

sätt som hänger ihop med deras upplevelser. Till exempel genom våld. Inte för att de vill skada andra, utan för att de inte vet något annat sätt att interagera på.

Läkare Utan Gränser personal använder lekterapi och fritidsaktiviteter för att hjälpa barnen att sätta ord på sina känslor, prata om dem och hantera dem. Dessa tekniker hjälper också medarbetarna att förstå det känslomässiga tillståndet hos ett barn så att de sedan kan ge lämpligt psykologiskt stöd. En av aktiviteterna heter »Hur mår ditt hjärta?«. Där får barnen rita ett hjärta och färglägga det efter hur de har känt sig just den veckan eller dagen.

– De känslor som förekommer ofta är ilska för att de är trötta på att vänta, sorg för att de är ledsna över att vara borta från sitt hemland och rädsla för att de inte vet vad som kommer att

hända i framtiden, säger Lourdes Ceballos som jobbar med hälsofrämjande insatser i Reynosa i norra Mexiko.

Där går gränsen

I flera år har Läkare Utan Gränser och andra organisationer rapporterat om inhumana förvar i Libyen och risken att utsättas för sexuellt och annat slags våld. Om hur många det är som dör på Medelhavet. Om stängda gränser.

Men på våren 2022 öppnades dessa gränser och flera miljoner människor från Ukraina fick skydd i EU och i Sverige.

Vad var det som hände? Varför fanns det plötsligt resurser och utrymme att hjälpa dem? Var det för att det var ett europeiskt land som attackerades, eller för att alla är rädda för Putins Ryssland?

Faktum är att de ukrainska flyktingarna relativt lätt gick att in-

»Ukrainarna kände välgrundad fruktan för förföljelse. Men en fattig familj nära svältgränsen i Senegal? En våldtagen kvinna i Nigeria? En ung man som riskerar att bli indragen i gängkrig i Honduras?«

ordna under FN:s flyktingkonvention från 1951. I den beskrivs vilka som är att betrakta som flyktingar och därmed berättigade till internationellt skydd: människor med välgrundad fruktan för förföljelse. Det som började efter andra världskriget som ett sätt att skydda flyktingar undan kommunismen har sedan tilläggsprotokollet från 1967 en global räckvidd. Men skrivningen, med rötter i de europeiska storkrigen, om skydd undan » förföljelse « lever kvar.

Ukrainarna kände välgrundad fruktan för förföljelse när Ryssland attackerade. Men en fattig familj nära svältgränsen i Senegal? En våldtagen kvinna i Nigeria? En ung man som riskerar att bli indragen i gängkrig i Honduras?

Där någonstans går gränsen för konventionen. Och med dagens utveckling, där enskilda asylärenden successivt byts ut mot kollek-

tiva beslut baserade på geografisk härkomst, är risken överhängande att individuell sårbarhet inte längre räknas.

Svartvitt synsätt

Dagens migrationsströmmar är betydligt mer komplexa jämfört med hur det var när världen enades kring konventionen, säger Reem Mussa. Många flyr från extrem fattigdom men också från väpnade grupper som hotar dem och gör det omöjligt att försörja sig.

– Dagens sätt att betrakta flyktingar och migranter är väldigt svartvitt. Antingen har de flytt till följd av väpnade konflikter eller politisk förföljelse. Eller också är de ekonomiska migranter, som blir stigmatiserade och mistrodda. Men vi får inte glömma att även för dem handlar det nästan alltid om påtvingad migration, och inte sällan om liv eller död. ■

»Att hjälpa andra är egentligen det enda effektiva sättet att hantera stressen som kriget skapar.«

Nadiia Voloboieva är tv-journalisten som sadlat om till att arbeta humanitärt i krigets Ukraina. Många av hennes närmaste har flytt, men hon har stannat i Kiev där hon är kommunikationsansvarig för Läkare Utan Gränser.

Hej, Nadiia! Vad går ditt arbete ut på?

– Jag är ansvarig för kommunikationsteamet. Vårt jobb är att förmedla det vi hör från våra patienter, se till att deras berättelser blir hörda. Vi är i ständig kontakt med ukrainsk och internationell media för att de ska rapportera om det som våra medarbetare ser. Men arbetet har ändrats under krigets gång, i början handlade det mer om att informera om Läkare Utan Gränser och hitta samarbetspartners.

Var Läkare Utan Gränser så okända?

– Ja, även om vi har arbetat i Ukraina sedan 90-talet har det mest handlat om långsiktig

NADIIA VOLOBOIEVA OM

Sin superkraft / Det kanske låter tråkigt, men jag hoppas att min främsta talang är att vara en bra mamma. Det kan vara svårt att kombinera med allt annat, men det är verkligen min ambition.

Återhämtning / Att vara i naturen. Vi bor i skogen utanför Kiev så vi försöker cykla och vandra så ofta vi kan.

Styrka / Mina kollegor från andra länder betonar ofta vilken motståndskraft de ser hos ukrainarna. Det gör mig glad.

behandling av sjukdomar som tuberkulos, så vi var inte så välkända som akutorganisation. För min del har det hjälpt att jag har ett stort kontaktnät bland journalister och ideella organisationer i landet. Vi har bland annat samarbetat med en organisation som hjälper flyktingar från Mariupol, en av de städer i östra

Ukraina som drabbats hårdast av striderna. Eftersom jag växte upp där känner jag stark samhörighet med de som flytt.

När lämnade du Mariupol?

– Nu har ju kriget eskalerat till hela Ukraina, men Ryssland ockuperade redan 2014 delar av landet, inklusive min hemstad. Det var många som flydde från de östra delarna av landet då. Många barn från Mariupol blev internflyktingar i Kiev, så jag ville hjälpa dem. Det var då jag bestämde mig för att flytta hit och sa upp mig från jobbet som journalist i Mariupol.

Vad gjorde du när du kom till Kiev?

– Jag var i kontakt med flera organisationer och vi bestämde oss för att starta en skola. Min roll var att utbilda bamen i källkritik, hur man känner igen falska nyheter. Jag arbetade med skolan i två år innan jag återvände till journalistiken som redaktör på en tv-kanal i Kiev.

Hur är det i Kiev nu?

– Livet tuffar på, alla vill känna



någon form av normalitet. Så caféer, restauranger och andra verksamheter hålls öppna. Man lär sig på något märkligt sätt att leva under de här förhållandena också. Man får ett larm på telefonen när det sker en attack eller en övning från Ryssland eller Belarus. Så man anpassar sig därefter. Om det är ett allvarligt larm så tar man sig till en bunker, eller tar skydd i tunnelbanan.

Det låter ändå påfrestande?

– Ja, men för mig är den bästa copingstrategin att jobba. Att hjälpa andra är egentligen det enda effektiva sättet att hantera stressen som kriget skapar. Den

och med i höst sker min sons undervisning till hundra procent på skolan, tidigare har de kombinerat med digital undervisning. Skolan har ett skyddsrum så när det kommer larm tar lärarna med eleverna dit och fortsätter undervisningen där. Och faktiskt tycker min son att det är kul att gå till bunkern, eftersom lärarna hittar på äventyrliga historier om varför de måste dit. Han har till och med sagt att han inte är rädd för larmen längre.

Hur är det med din familj och dina vänner, är de kvar i Ukraina?

– Flera av mina journalistkollegor har börjat jobba inom den

kan hon undervisa sina elever på distans.

Hur känns det att de har flytt medan du är kvar?

– Vi hörs varje dag. De följer Läkare Utan Gränser ukrainska konton i sociala medier och är väldigt engagerade i mitt arbete. Men även om det är fantastiskt att det är så enkelt att hålla kontakten när man är långt från varandra, så kan det inte ersätta att vara nära på riktigt. Min mamma och syster saknar verkligen umgänget med vänner och familj. Läkare Utan Gränser psykologer har rekommenderat böcker som de kan använda sig av för att hantera pressen och stressen. Jag tror att det är just genom att hjälpa varandra som vi får styrkan att hantera situationen.

Hur menar du?

– Jag har tagit del av så många gripande berättelser när jag rest runt i landet i tjänsten. I vissa fall har en ensam läkare eller sjuksköterska stannat kvar i en by och gett vård till alla invånare. När vi var i Charkiv-regionen kom vi till en by nära ryska gränsen. Alla vårdinrättningar var totalförstörda så vårt team hade ingentans att ta vägen. Men en äldre kvinna öppnade upp sitt hem, så de kunde ta emot patienter i hennes kök. Samtidigt stod hon och kokade te eller lagade lunch till dem, det var fantastiskt att se. Med tiden började de ta emot patienter från närliggande byar.

Det måste vara trösterikt att höra sådana berättelser?

– Ja, och det finns så många. Efter att vattenkraftverket i Kachovka sprängdes har boende i området börjat odla potatis på botten av kraftverkets reservoar. Alla försöker bidra till återuppbyggnaden på olika sätt. Det ger mig hopp om vår återhämtningsförmåga som land. ■



Ukrainska flyktingar som tagit sig över gränsen till Polen, mars 2022. BILD MSF

värsta perioden var förra vintern. Då attackerades flera kraftverk och det var elavbrott hela tiden. Vi hade ingen uppvärmning, inget vatten, ingenting. Och jag bor på tjuogoandra våningen med en son som är åtta år och utan el fungerar ju inte heller hissen...

Hur ofta kommer larmen nu?

– En dag kan det vara tio larm, nästa inga alls. Så det är svårt att förutspå. Men vi har ändå återgått till någon form av vardag. Från

humanitära sektorn. De flesta mediebolag i Ukraina är privatägda och har inte klarat sig i den ekonomiska krisen som kriget skapat. Men många av mina närmaste har flytt. Totalt är det mellan fem och sex miljoner ukrainare som är utspridda över världen. Min mamma och syster, som bodde kvar i Mariupol fram tills upptrappningen förra året, har flytt till Tyskland. Min mamma är lärare så som tur är

JORDBÄVNING / Fortfarande stora behov i Syrien



Läkare Utan Gränser har mobila kliniker för människor som förlorade sitt hem i jordbävningen.

BILD ABD ALMAJED ALKARH, JINDIRES

▶ För sex månader sedan drabbades nordvästra Syrien, liksom delar av Turkiet, av omfattande jordbävningar. Efterdyningarna av denna katastrof har inneburit stora utmaningar för såväl befolkningen som för det redan sköra sjukvårdssystemet i nordvästra Syrien. Läkare Utan

Gränser är på plats och har tillsammans med lokala partners byggt upp förstörda byggnader, gett sjukvård och på andra sätt bistått människor i de värst drabbade områdena.

– I tolv år har befolkningen i nordvästra Syrien varit avstängd från resten av världen. Under den tiden har många

tvingats lämna sina hem. Dessutom har livet blivit allmänt svårare till följd av den försämrade ekonomin, säger sjuksköterskan Alaa Abdullah som jobbar för Läkare Utan Gränser i Idlib.

– Jordbävningarna förvärrade deras lidande ytterligare. Folk har fått söka skydd i tillfälliga boenden och ofta har deras hälsa försämrats av de dåliga levnadsförhållandena där. Dessutom ledde jordbävningarna till stress och en påtaglig ökning av psykologiska problem, inte minst bland barnen.

Till följd av de stora behoven ingår nu även möjligheten att få psykologiskt stöd på Läkare Utan Gränser mobila kliniker.

ROHINGYER / USLA FÖRHÅLLANDEN BLAND FLYKTINGAR I BANGLADESH

Sex år efter att fler än 700 000 rohingyer från Myanmar flydde till Bangladesh är nästan alla kvar i lägret Cox's Bazar. Under de här åren har vägarna förbättrats liksom tillgången till

BILD FARAH TANJEE



Soyed Ullah får medicin mot skabb.

dricksvatten. Men fortfarande bor människor trångt och sjukdomar som dengue och skabb sprids snabbt. Läkare Utan Gränser bistår både med primärvård och med vård för kroniska sjukdomar där behoven också blir allt större.

SUDAN / ATTACKER MOT CIVILA I DARFUR

I Nyala i södra Darfur utspejar sig för närvarande en tragedi. Strider rasar med riktade och urskillningslösa attacker mot civila. Alla vägar in och ut ur området är avskurna till följd av striderna, vilket innebär att människor inte kan lämna och förnödenheter inte kan skickas in. Läkare Utan Gränser har återupptagit arbetet på en klinik tre timmars färd från Nyala och undersöker även möjligheter att bistå med livsnödvändig medicinsk utrustning.

»Alla grät och vi visste aldrig om vi skulle ses igen«

Läkare Utan Gränser arbete handlar ofta om att ge vård och stöd till flyktingar. Många i arbetsstyrkan har även själva varit på flykt, en upplevelse som sitter i. Här berättar några medarbetare om en rotlöshet som kanske aldrig riktigt upphör, men också om solidaritet, förståelse och hopp.

”Mångfald är egentligen något färgsprakande, vackert och harmoniskt. Men i det mångfacetterade Syrien vändes harmonin plötsligt till inbördeskrig.»

Så minns Sherwan Qasem tiden när stridigheterna i Syrien bröt ut. Det var 2011 och han studerade journalistik vid Damaskus universitet.

– Läget blev oerhört spänt. Jag kände snabbt att jag inte kunde vara kvar i det område som jag bodde i. Det dominerades av alawiter, det vill säga framför allt shiamuslimer. Jag själv är kurd och sunnimuslim.

Flytten inom mångmiljonstaden var den första av många som väntade honom.

– Som journalist är du ett av de första offren för en totalitär regim. Två av mina kollegor försvann och vi har fortfarande inte fått några livstecken från

dem. När ytterligare en vän plötsligt var borta insåg jag att jag måste ut ur landet.

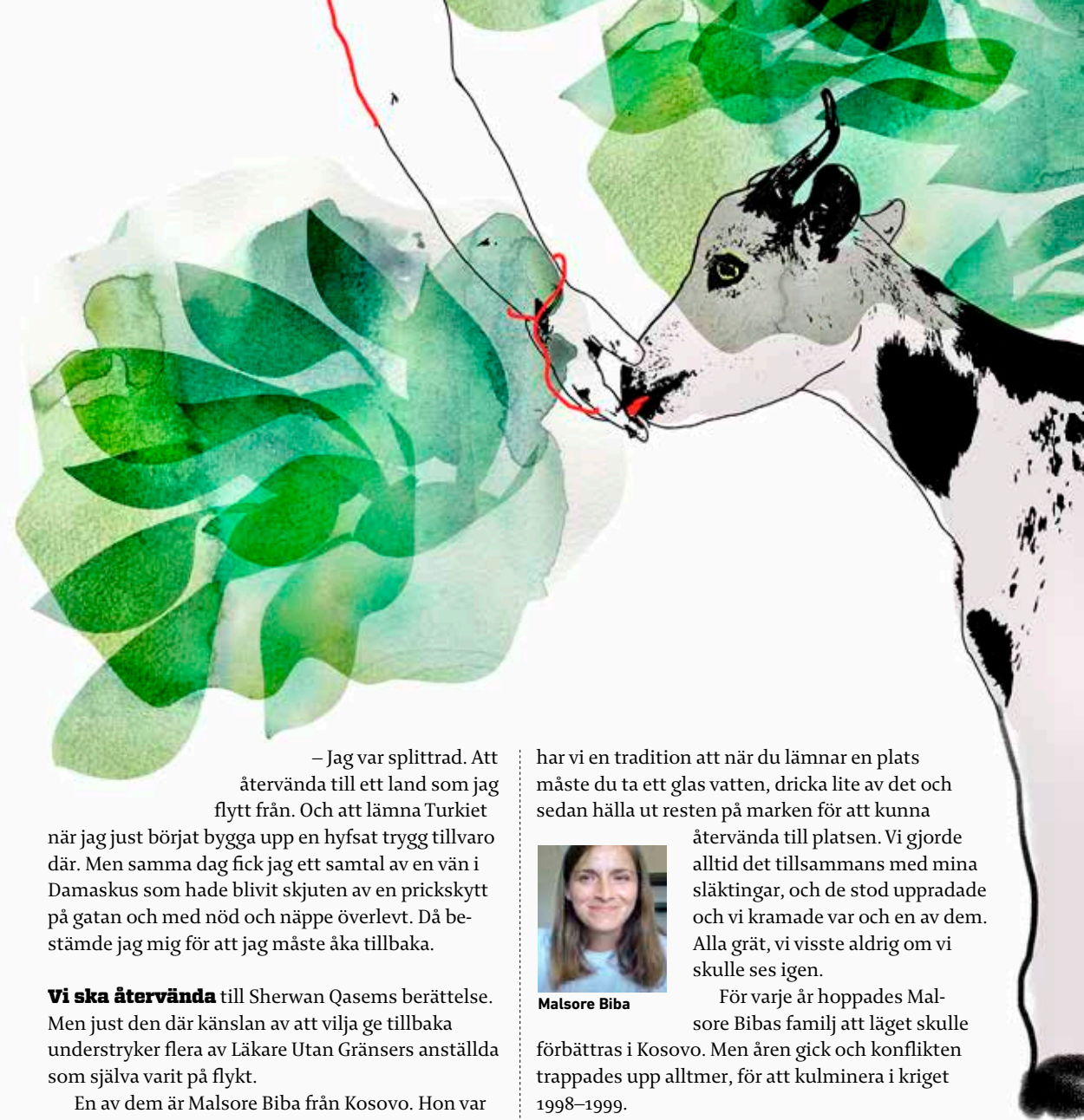
Sherwan Qasem fick rådet att ta sig över gränsen till Turkiet. Även om det är ett grannland kändes det som en främmande värld.



Sherwan Qasem

– Istanbul är en tuff stad. Det är ett monster, en betongdjungel där det är plågsamt att vara ensam.

Men tiden gick och Sherwan Qasem började så smått komma in i den nya tillvaron. Han fick jobb som turistguide och en dag när han var ute med en grupp turister stötte de på ett team från Läkare Utan Gränser. Det slutade med att Sherwan Qasem blev erbjuden att arbeta för organisationen i Syrien.



– Jag var splittrad. Att återvända till ett land som jag flytt från. Och att lämna Turkiet när jag just börjat bygga upp en hyfsat trygg tillvaro där. Men samma dag fick jag ett samtal av en vän i Damaskus som hade blivit skjuten av en prickskytt på gatan och med nöd och näppe överlevt. Då bestämde jag mig för att jag måste åka tillbaka.

Vi ska återvända till Sherwan Qasems berättelse. Men just den där känslan av att vilja ge tillbaka understryker flera av Läkare Utan Gränser anställda som själva varit på flykt.

En av dem är Malsore Biba från Kosovo. Hon var bara fem år när hennes familj lämnade hemlandet där läget blivit alltmer spänt för att starta ett nytt liv i Schweiz.

– Jag känner mig privilegierad som fått chansen att utbilda mig och jobba med det jag alltid velat. Jag var så liten när vi flydde så för mig gick det fort att anpassa mig. Men det var värre för mina föräldrar. Deras liv sattes på paus, de var hela tiden redo att återvända.

De första åren åkte Malsore Bibas familj fortfarande hem till Kosovo på somrarna. Hon minns det som en lycklig tid, hon tog hand om getterna tillsammans med sin kusin uppe i bergen och sjöng i trädgården med sina fastrar och farbröder.

– Men det var alltid svårt att säga hej då. I Kosovo

har vi en tradition att när du lämnar en plats måste du ta ett glas vatten, dricka lite av det och sedan hälla ut resten på marken för att kunna



Malsore Biba

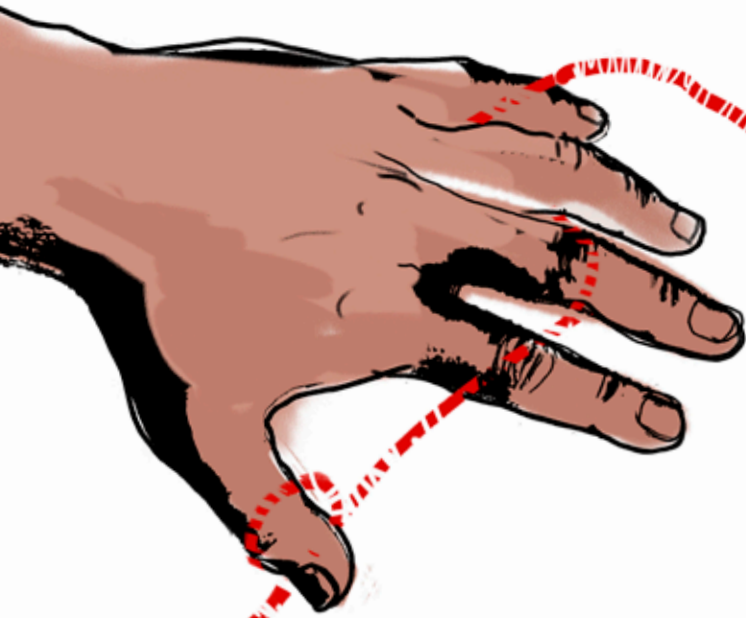
återvända till platsen. Vi gjorde alltid det tillsammans med mina släktingar, och de stod uppradade och vi kramade var och en av dem. Alla grät, vi visste aldrig om vi skulle ses igen.

För varje år hoppades Malsore Bibas familj att läget skulle förbättras i Kosovo. Men åren gick och konflikten trappades upp alltmer, för att kulminera i kriget 1998–1999.

– Vi märkte på de vuxna att det tärde på dem. Jag minns att vi samlades hos min morbror för att han hade en parabolantenn så att vi kunde titta på nyheterna tillsammans. Det var en helig stund för de vuxna. Vi barn fick inte prata eller göra några ljud. De var stressade, såklart. Vi märkte det för de blev arga för ingenting.

Nu arbetar Malsore Biba själv med att bistå migranter, fast i en helt annan del av världen. Hon är ansvarig för det hälsofrämjande arbetet i Läkare Utan Gränser projekt i Guatemala, vid gränsen till Mexiko. Många från Centralamerika kommer den ruten, med drömmar om att nå USA. Vägen de

»Samtidigt känner jag mig än mer stärkt i övertygelsen om vikten av mitt, och vårt, arbete. Jag kunde inte rädda min pappas liv, men vi lyckas rädda tusentals andra pappor i våra insatser.«



tar genom Dariéngapet, en bergig regnskog, är extremt farlig.

– Patienterna berättar för mig om alla döda kroppar de sett längs vägen.

De blir bara lämnade där i skogen. Ingen ceremoni, inget farväl, ingen som håller ut vatten.

Samtidigt ser Malsore Biba samma solidaritet som hon själv minns från tiden på flykt.

– Mitt i det svåra så formar människor starka band. De känner inte varandra i början av vägen, talar kanske inte ens samma språk, men de kommer samman och skyddar varandra. En kvinna skadade sitt ben i skogen och en kille lyfte upp henne och bar henne resten av vägen. Det räddade hennes liv.

Tillbaka till Sherwan Qasem. Hur gick det för honom, återvände han till Syrien?

– Ja, jag åkte tillbaka och började arbeta som tolk för Läkare Utan Gränser. Jag arbetade för mina syriska bröder och systrar som flytt för sina liv, precis som jag själv hade gjort.

Det där beslutet att återigen bryta upp från sitt liv, där i Istanbul, skulle vara avgörande för Sherwan Qasems framtid. Nu bor han i Amsterdam där han sedan sex år arbetar för ett av Läkare Utan Gränser huvudkontor. Och han blev precis nederländsk medborgare.

– Tack vare jobbet behövde jag inte fly över Medelhavet. Jag har ingen modig berättelse på det sättet. Men det har varit många omstarter, känslan av att aldrig riktigt känna sig hemma.

För några år sedan fick Sherwan Qasem ett samtal. På en sekund rämnade det som gett hans rotlösa liv en viss stabilitet. Hans pappa hade ramlat från taket på sitt hus i Syrien och avlidit.

– Jag fick panik, men beslöt att jag måste tillbaka. Jag tog mig till Irak och korsade gränsen till Syrien därifrån och så vidare till min hemby. Några soldater stoppade mig och krävde att jag skulle göra militärtjänst, men jag lyckades förhandla mig till att få vara där en vecka för att begrava min far. Det var en av de svåraste saker jag gjort.

För Sherwan Qasem var det en stor sorg att han inte var där när olyckan hände.

– Samtidigt känner jag mig än mer stärkt i övertygelsen om vikten av mitt, och vårt, arbete. Jag kunde inte rädda min pappas liv, men vi lyckas rädda tusentals andra pappor i våra insatser.

En av dessa pappor är Moses Simon Soro. Han föddes i Sydsudan, när landet fortfarande var en del av Sudan, i staden Yei. Motsättningar mellan de norra och södra delarna av landet intensifierades under hans barndom, och när byarna började

attackeras med oljefatsbomber såg familjen ingen annan utväg än att lämna landet.

– Vi tog oss till Uganda, där dumpades vi och alla andra flyktingar mitt ute i ingenstans. Vi hade inga hus, inga tält, vi var helt oskyddade mot omgivningen.

Det var regnsäsong och med den kom malarian. Moses Simon Soro minns att människor var tvungna att utträta sina behov utomhus, vilket orsakade ett kolerautbrott. Många av flyktingarna dog, inte minst barnen.

– Än i dag tänker jag att om Läkare Utan Gränser inte hade kommit så hade jag inte funnits i dag. Då hade jag nog gått samma öde till mötes som flera av mina syskon, som dog när de var små.

Under uppväxten lovade Moses Simon Soro sig själv att han skulle studera så att han kunde bli en del av organisationen. Han inledde sin utbildning i Uganda och fortsatte sedan i Storbritannien. Och med en examen i personalvetenskap började Moses Simon Soro arbeta för Läkare Utan Gränser i Syrien, precis som Sherwan Qasem gjort.

– Jag berättade för kollegorna där om mina erfarenheter. Att jag vet hur det är att tvingas bryta upp från sitt eget land, att känna sig hjälplös. Men att de ändå ska vara hoppfulla, för krig och konflikter

varar inte för alltid. Jag hoppas innerligt att de en dag kan leva fria där.

Ett av Moses Simon Oros starkaste minnen i Syrien var när han såg sina kollegor dela ut Plumpy'Nut, en jordnötskräm som används för att behandla undernäring hos barn.

– Alla minnen kom flödande. Jag berättade för dem att den där krämen räddade mig också. Jag tog ett paket för att ta hem och visa mina barn, men när jag skulle lämna landet blev det bråttom och paketet blev kvar.

Men kollegorna postade ett paket hem till Moses Simon Oro i Storbritannien.

– Det var fint att mina barn kunde få se med egna ögon vad som räddade mig som liten. Och varför det är så viktigt för mig att fortsätta det arbetet. ■

Den här artikeln är skriven utifrån ett virtuellt samtal som Läkare Utan Gränser i USA höll i samband med den internationella flyktingdagen i juni.



Moses Simon Soro





En man som brännskadats när båten han färdades i sjönk på Medelhavet. Han berättar om medpassagerare som inte kunde simma och som drunknade direkt. BILD SARA CRETA, 2018

»Vi är kanske inte så civiliserade som vi trodde«

Det pågår en avhumanisering av människor på flykt i Europa. Internationell lagstiftning respekteras inte. Vuxna misshandlas och förnedras av gränsvakter. Barn spärras in på obestämd tid. Vad är det egentligen som händer?

På Facebook publicerar Läkare Utan Gränser ett inlägg om hundratals döda på Medelhavet. Någon skriver i kommentarsfältet: »Bidragsturister, som går över lik för att bli försörjda«. Någon annan fortsätter: »Människor som kommer hit för att råna o plundra allt vi har och leva lyx utan att arbeta.«

Ett annat inlägg om Medelhavet. »Absolut inte människor«, lyder domen.

Inte människor?

Ibland kan det vara frestande att avfärda den här typen av kommentarer med att det är enstaka knäppskallar som ligger bakom,

kanske är de inte ens verkliga människor. Vi tar bara bort kommentarerna och går vidare.

Men samma tendens till avhumanisering finns numera på många nivåer i samhället. Mänskliga rättigheter som inte respekteras. Lagar som skrivs om. Gränser som stängs och ett narrativ som i allt högre grad lockar med ett »vi och dem« som både orsakar till och lösningen på många av de största samhällsutmaningarna. Migration och kriminalitet som i princip samma sak.

Vad är det som har hänt? Håller vi på att bli rasister? Ja, eller snarare – den europeiska rasismen har aldrig försvunnit. Det konstaterar Anders Neergaard, professor i sociologi vid Linköpings universitet och knuten till avdelningen för migration, etnicitet och samhälle (REMESO).

– Vi har inte varit så icke-rasistiska, så civiliserade som vi kanske har trott. Men efter andra världskriget var det länge andra politiska projekt som stod i förgrunden, som kampen mellan rött och blått och välfärdsstatens utveckling. Att använda rasistiska argument var inget som de etablerade partierna vann några röster på.

Den goda kraften

Rasismen förpassades till undervegetationen. Och där puttrade det på, främst på lokal nivå med missnöjespartier som inte drog sig för att göra mer eller mindre rasistiska uttalanden när vinden blåste åt det hållet. Samtidigt var den officiella linjen – i hela Västeuropa och kanske särskilt i Sverige – att i den här delen av världen stöttar vi människor i behov av hjälp, såväl på plats som genom

ett generöst flyktingmottagande.

Allt detta har så klart haft stor betydelse, säger Anders Neergaard. Samtidigt är det skillnad på vad man gör och vad man känner.

– Det är inte minst tydligt när det gäller Sverige. Här har vi länge sett oss som den goda kraften. Vi gav asyl till Vietnam-desertörer från USA, stöttade tidigt anti-apartheidkampen i Sydafrika och tog ställning för koloniernas rätt till självständighet. Dessutom öppnade vi dörrarna för politiska flyktingar från en stor del av världen.

Lite mindre värd

Men det var en solidaritet som samtidigt innehöll ett stort mått av paternalism, fortsätter han. Ett sätt att »hjälpa« de andra att bli som vi. Och som också kopplades till vad Anders Neergaard kallar exploaterande rasism, det vill säga en inställning till dessa rasifierade »andra« att de ändå är lite mindre värda och därför är det okej att de får jobben med sämst arbetsvillkor och lägst lön. De jobb som »vi« ändå inte vill ha. Två flugor i en smäll.

– Ofta handlar ju debatten om den exkluderande rasismen, den som invandringsfientliga partier står för. Vi vill ha bort dem! Och »bort« kan då betyda allt från stängda gränser och acceptans för att människor drunknar i Medelhavet, till att placera invandrare i särskilda bostadsområden. Den exploaterande rasismen har inte alls lyfts fram på samma sätt. Men precis som vid exkluderande rasism är själva utgångspunkten även här en syn på »den andra« som mindre värd.

Detta var alltså förutsättning-

arna när det politiska landskapet förändrades och nya konfliktlinjer seglade upp på dagordningen, menar han. Med början i USA och Storbritannien tog nyliberala idéer i slutet av 80- och början av 90-talet över även i Sverige. Den traditionella klasskampen var död. Partiernas ekonomiska politik blev alltmer likartad. Och så kom Ny Demokrati och så småningom Sverigedemokraterna in i riksdagen vilket innebar slutet även för den traditionella blockpolitiken.

Det var i den här myllan som tonen hårdnade i frågor kring flyktingmottagande och integration. När sedan hundratusentals människor, främst från krigets Syrien, tog sig till Europa på hösten 2015, och när den inledande vågen av sympati ebbat bort, blev det relativt enkelt för majoriteten av partierna att göra en radikal omläggning av migrationspolitiken.

Våld normaliserar

Ett vittnesmål från en marockansk man i Bulgarien: »De tog av mig skorna och jackan, satte ett plastsnöre om mina handleder, tvingade ner mitt ansikte mot marken och slog mig med påkar på benen. De tog mina skor, min jacka, min telefon och mina pengar. De sa ingenting utan slog bara, och skrattade.«

På senare år har Läkare Utan Gränsers team i Europa och i Mexiko sett hur våldet normaliserats. Men istället för att undersöka vad som hänt och bestraffa gärningsmännen har retoriken i stor utsträckning handlat om att misstänkliggöra människor på flykt och utmåla läget som en krissituation.

För Europa och USA, alltså

Inte för människorna som söker skydd här.

– Vi får hela tiden höra om skeppsbrott där människor dör och om alla som tvingas tillbaka till Libyen och andra fullständigt rättsosäkra länder. Vi får rapporter om barn som stängts in i fraktcontainrar och utsatts för tårgas i Ungern. I Frankrike, Belgien och Nederländerna ger vi stöd till asylsökande, däribland ensamkommande minderåriga, som tvingas sova på gatan, säger Julien Buha Collette som leder Läkare Utan Gränsers insatser i Europa.

Länder kan köpa sig fria

I juni sjönk en fiskebåt utanför den grekiska kusten. Man tror att så många som 700 passagerare befann sig ombord. Ett hundratal överlevde. Den grekiska kustbevakningen kände till att båten befann sig i sjönöd, det gjorde även italienska och maltesiska myndigheter. Ingen räddningsinsats gjordes.

I Italien har regeringen infört en lag som förbjuder sök- och räddningsfartyg att undsätta mer än en båt åt gången. Istället måste Läkare Utan Gränsers fartyg Geo Barents landsätta de överlevande innan de kan sätta kurs mot nästa sjunkande båt.

I EU kom man nyligen, under det svenska ordförandeskapet, överens om en ny asyl- och migrationspakt. Den innebär bland annat att asylprocessen ska snabbas på och genomföras vid EU:s yttre gränser, och att EU-länder istället för att ta emot människor med asylskäl på olika sätt ska kunna köpa sig fria. Läkare Utan Gränser är starkt kritiska till delar av överenskommelsen som man menar ytterli-



Människor på flykt undan kriget i Syrien vid gränsen mellan Grekland och Makedonien. Flyktingsmugglare gjorde vägen osäker och därför färdades de helst i grupp. BILD ALESSANDRO PENSO, 2015

»Mycket av den förråande och avhumaniserade retoriken skedde tidigare på forum som Flashback. Med sociala medier sköljer det över oss vare sig vi vill eller inte.«

gare uppmuntrar till inläsning, murar och deportation, istället för stöd och skydd åt människor som behöver det.

Förråande retorik

»Flyktingsmugglare«, skriver någon på Facebook. »Hycklare«.

Sociala medier har onekligen skapat ett språkbruk som syns och hörs. Men det betyder inte att liknande uttalande inte förekom tidigare, konstaterar Anders Neergaard.

– Mycket av den här förråande och avhumaniserade retoriken skedde tidigare på forum som Flashback och i samtal på tu man hand, som man var tvungen att aktivt söka sig till. Med sociala

medier är det annorlunda, innehållet sköljer över oss vare sig vi vill eller inte.

Sociala medier, politiker, men även traditionella medier som rapporterar om invandring och integration i mestadels negativa termer. Alla går de alltså åt samma håll. Några av de luddiga ledorden är »svenska värderingar«. Vikten av att alla följer dessa. Det är inte heller något nytt, säger Anders Neergaard.

Exkluderande politik

– Det har nog alltid uppfattats som viktigt att följa svenska värderingar men staten och offentligheten hade ett mjukare sätt att driva igenom dem

tidigare och definitionen var mer inkluderande.

– I dag, inte minst med Tidöavtalet, hamnar svenska värderingar ofta mitt i politikens kärna och används på ett sätt som gör att människor som invandrat och även barnen till invandrare exkluderas. Ett behov att hävda en föreställd svenskhet, i kombination med den rädsla som många känner, till exempel i samband med koranbränningarna, gör att rasistiska värderingar normaliserar alltmer.

Och då kan det bli så, säger Anders Neergaard, att man börjar betrakta de som dör på Medelhavet som någonting mittemellan djur och människor. ■

Tropiska sjukdomar - inget avlägset hot

Med stigande temperaturer ändras de globala sjukdomsmönstren. Tropiska sjukdomar som tidigare inte fanns i Sverige är i dag mer än bara avlägsna hot.

Paris, slutet av augusti. Två personer insjuknar i denguefeber och en akut insats inleds. Medier rapporterar om hur grönområden nattetid besprutas med bekämpningsmedel mot den sjukdomsbärande tigermyggan. Någon vecka senare kommer nya rapporter, denna gång har samma slags mygga identifierats i Sverige, dock innan den hann orsaka sjukdom.

I takt med att temperaturen stiger ändras beteendet hos myggor, flugor och fästingar. Därmed ändras också spridningsmönstren för de sjukdomar som många av dem för med sig. Den mygga som orsakade denguefeber i Paris kan även sprida virusjukdomarna zika och chikungunya som precis som den-

que hittills varit ytterst sällsynta i Sverige.

Andra sjukdomar sprids med andra myggarter. Ett exempel är nilfeber som i sällsynta fall kan leda till hjärn- eller hjärnhinneinflammation. Förra året orsakade nilfeber flera dödsfall i Grekland och Italien. Varningar kommer nu också för en ökad europeisk spridning av den fästingburna virusjukdomen Krim-Kongo, en blödarfeber där dödligheten kan vara hög.

Än så länge är förekomsten av de här sjukdomarna begränsad i Sverige och stora delar av Europa. På många platser där Läkare Utan Gränser jobbar är de däremot en realitet och orsakar stort lidande och många dödsfall.

Denguefeber

Denguefeber är en virusjukdom som överförs till människan via aedesmyggan. Allvarlig denguefeber förekommer framför allt i Asien, Latinamerika och Afrika och har blivit en av de vanligaste orsakerna till att barn i dessa regioner hamnar på sjukhus och att de dör. Enligt världshälsoorganisationen WHO är mer än halva jordens befolkning i riskzonen. Läkare Utan Gränser ger vård till patienter och jobbar även förebyggande med information och utdelning av myggnät. Det vaccin som finns sedan 2015 är inte särskilt effektivt.

Rift Valley-feber

Detta är en ovanlig virusjukdom som överförs till människor via djur eller aedesmyggor. Den förekommer främst i östra Afrika men numera även i Saudiarabien och Jemen. I de flesta fall ger sjukdomen endast milda symptom men i mer komplicerade fall kan den leda till hjärninflammation, blödningar och leversvikt. Läkare Utan Gränser gjorde 2007 en större insats i nordöstra Kenya vid ett utbrott som förvärrades av omfattande översvämningar i området. Det finns varken vaccin eller effektiv behandling mot denna sjukdom.

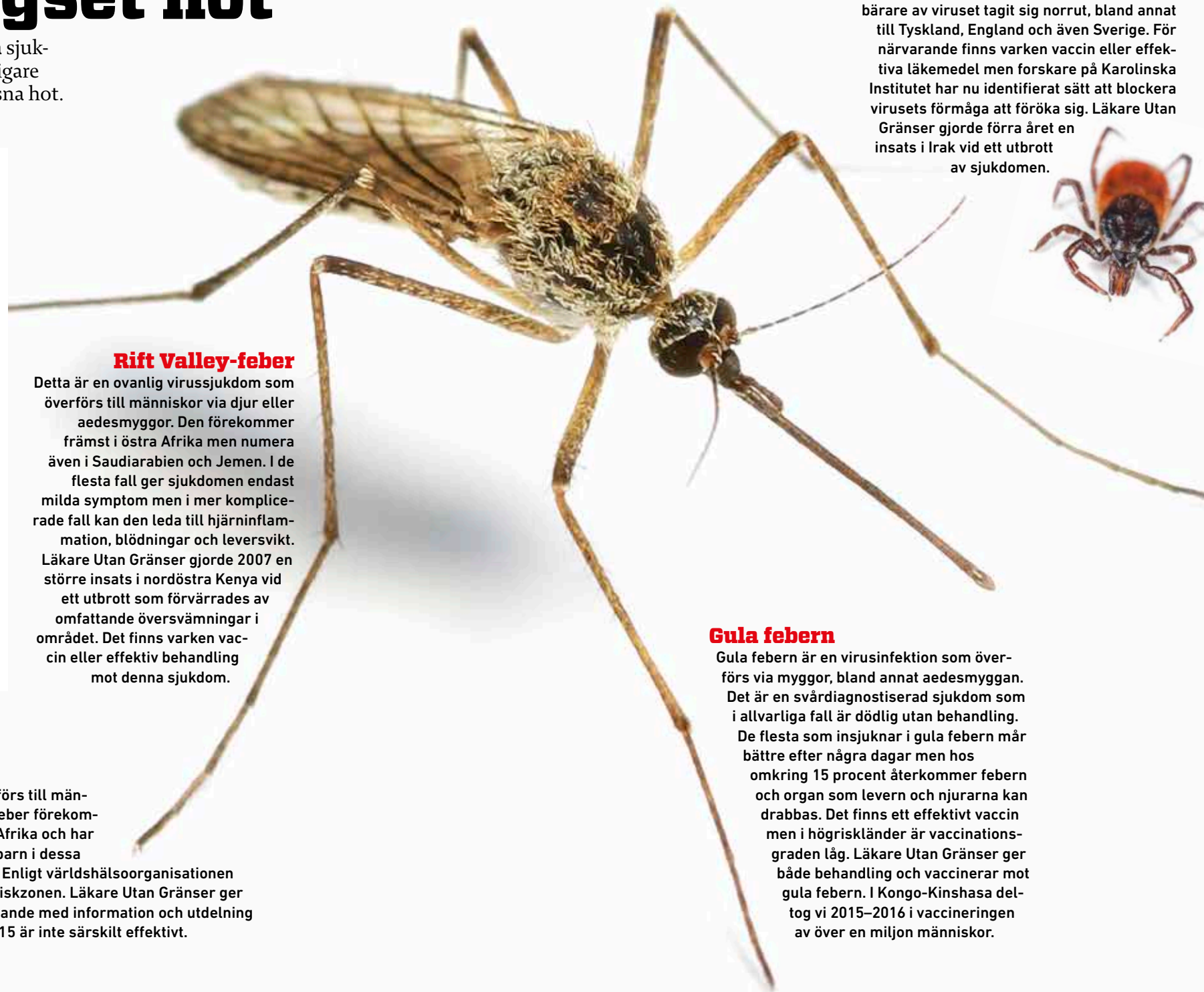
Krim-Kongo-feber

Krim-Kongo-feber är en virusjukdom som sprids via fästingar av arten hyalomma. Sjukdomen kan yttra sig i form av blödarfeber med upp till 30 procents dödlighet. Den förekommer i Centralasien, delar av Afrika, Mellanöstern och i sydöstra Europa. Klimatförändringar har lett till att fästingarna som är bärare av viruset tagit sig norrut, bland annat till Tyskland, England och även Sverige. För närvarande finns varken vaccin eller effektiva läkemedel men forskare på Karolinska Institutet har nu identifierat sätt att blockera virusets förmåga att föröka sig. Läkare Utan Gränser gjorde förra året en insats i Irak vid ett utbrott av sjukdomen.

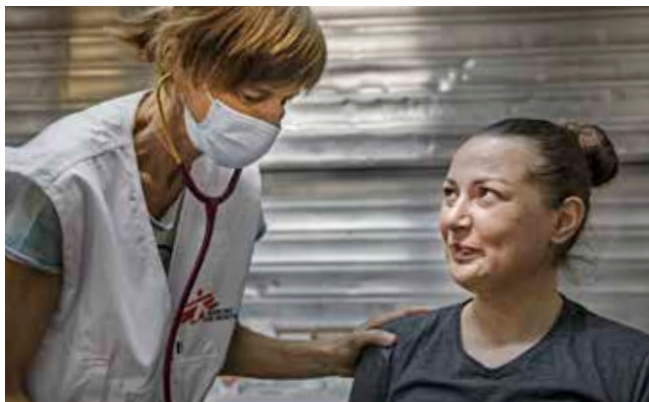


Gula febern

Gula febern är en virusinfektion som överförs via myggor, bland annat aedesmyggan. Det är en svårdiagnostiserad sjukdom som i allvarliga fall är dödlig utan behandling. De flesta som insjuknar i gula febern mår bättre efter några dagar men hos omkring 15 procent återkommer febern och organ som levern och njurarna kan drabbas. Det finns ett effektivt vaccin men i högriskländer är vaccinationsgraden låg. Läkare Utan Gränser ger både behandling och vaccinerar mot gula febern. I Kongo-Kinshasa deltog vi 2015–2016 i vaccinationen av över en miljon människor.



LÄKARE UTAN GRÄNSER / TILL SIST



Alina blir undersökt av läkaren Kelly i Charkivs tunnelbana dit många sökte sig undan bombattacker. BILD ADRIENNE SURPRENANT/MYOP, 2022

LIVRÄDDANDE VÅRD /

Se vad dina pengar räckte till

Som givare till Läkare Utan Gränser spelar du en avgörande roll. De pengar som du och andra skänker blir till sjukvård och humanitärt stöd till människor som annars inte hade fått någon hjälp. Det rör sig om miljontals behandlingar inom primärvården, om operationer, vaccinationer och förlösningar. För patienterna är det alltid kostnadsfritt.

Här är några exempel på hur vi använde pengarna 2022.

- Antal patientbesök: 16 272 300
- Antal inlagda patienter: 1 214 100
- Antal som vårdades för malaria: 4 268 600
- Antal barn som fick vård för akut undernäring: 127 400
- Antal större kirurgiska ingrepp: 110 100

TESTAMENTE / **Låt livet gå vidare!**

Visste du att du kan testamentera till Läkare Utan Gränser? Det behöver inte vara pengar, vi ärver ofta värdepapper och fastigheter som vi säljer direkt. Genom att skriva in oss i ditt testamente låter du livet gå vidare, någon annanstans. För mer information, kontakta Marita Fernstedt på testamente@lakareutangranser.se eller 010-199 32 22.



DIREKT / ges ut av LÄKARE UTAN GRÄNSER. Tidningen är ett verktyg för att informera om de övergrepp och missför-

hållanden vi bevittnar, att vara en katalysator för förändring. Vi vet att ord inte alltid kan rädda liv men vi vet också att tystnad kan döda. REDAKTÖR Åsa Nyquist Brandt ANSVARIG UTGIVARE Oliver Schulz E-POST direkt@msf.org GRAFISK

FORM Birgersson&Co / Åse Bengtsson Helin ADRESS Läkare Utan Gränser, Fredsbergsgatan 24, Box 47 021, 100 74

Stockholm TEL 010-199 32 00 FAX 010-199 32 01 WEBB www.lakareutangranser.se TRYCK Norra Skåne Offset, ISSN 651-3347

PLUSGIRO 90 06 03-2 BANKGIRO 900-6032 FRÅGOR OM GÄVOR 010-199 33 00 eller givarservice@lakareutangranser.se

BOK / MIN FARS HUVUD

Hur startar ett modernt icke-världskrig? De dumma rusar iväg först, de kloka springer efter för att hindra dem. Och alla dör.

I Jelena Botjorisjvilis skönlitterära verk »Min fars huvud« pågår ett ständigt krig. Exakt vilket varierar, och är kanske inte heller så viktigt. För personerna i de fem långnovellerna från Georgien är tillvaron hur som helst en ständig kamp. Oavsett om det handlar om hur de ska överleva det krig som pågår just då eller det egna äktenskapet.

Någon försörjer sig som sångare på begravningar, en annan ärver familjehemligheten kring en magisk salva, en tredje sliter med ransoneringsarna för att kunna försörja alla barn.

Det myllrar av gestalter och händelser och kanske hänger de ihop, kanske inte men det spelar inte heller någon större roll. Folk längtar bort men ännu oftare hem.

Och medan kriget mullrar i bakgrunden fortsätter de att leva sina liv.

Ersatz



BILD PRIVAT



BAKOM KULISSERNA /

Vakten Alain

Inom Läkare Utan Gränser finns många arbetsuppgifter som på olika sätt bidrar till den medicinska humanitära insatsen. Ett exempel är jobbet som vakt. Ett jobb som handlar om att skydda personal och patienter – men också om att vara bra på att kommunicera, berättar Alain Toindom i Tchad.

ALAIN TOINDOM ÄR en av 14 vakter som arbetar i Läkare Utan Gränserns undernäringssprojekt på ett sjukhus i Massakory i Tchad.

– Generellt handlar jobbet om att skydda både patienterna och Läkare Utan Gränserns personal, byggnader och tillhörigheter, förklarar han. Vi ser till exempel till att personer inte tar med sig vapen in på sjukhuset. Dessutom hjälper vi besökare att orientera sig på sjukhusområdet och säkerställer att saker och ting fungerar, som till exempel generatorerna

som förser sjukhuset med elektricitet under strömavbrott.

Både sjukhuset och Läkare Utan Gränserns bas, där lagret finns och utsänd personal bor, ligger av säkerhetsskäl bakom murar.

– På kvällen kontrollerar jag att alla kontor är låsta, att muren är intakt och att det inte finns någon på området som inte borde vara där, säger Alain Toindom.

»Militären blev upprörd och ville inte lämna ifrån sig sitt vapen.«

När personal ska ta sig mellan basen och sjukhuset håller vakterna koll. Om personalen inte kommit fram till sjukhuset inom rimlig tid ringer de för att se vad som hänt.

UNDER SINA PASS på dagtid jobbar Alain Toindom som enda vakt, men på natten är de alltid två – vilket kan ha stor betydelse.

– Det var ett nattpass för några år sedan då en person i militärkläder kom in på området med vapen. Min vaktkollega var på plats och tog emot honom medan jag hade gått iväg för att fixa generatoren. Militären blev upprörd och ville inte lämna ifrån sig sitt vapen till min kollega. När jag kom dit kände jag att stämningen var spänd. Jag bad militären sätta sig ner och förklarade Läkare Utan Gränserns principer för honom, att sjukhuset är en neutral plats där inga vapen är tillåtna. Till slut lyckades jag övertala honom att ta ut vapnets magasin innan han gick in på sjukhuset. I den situationen var jag glad att vi var två vakter, och att jag hade förmågan att vara diplomatisk och lugn.

ALAIN TOINDOM KÄNNER stor passion för sitt jobb och tycker att det bästa är att få se Läkare Utan Gränserns arbete gå framåt. Han trivs också i sitt team med vakter och logistikpersonal.

– Min dröm är att få mer ansvar och växa inom organisationen.

Några veckor efter intervjun går hans dröm i uppfyllelse. Han blir befördrad till ansvarig för vakterna vid sjukhuset i Massakory. Han kommer fortfarande att jobba som vakt men är också den som ansvarar för de andra vakterna, planerar och koordinerar vaktteamets arbete.

/Linnea Boström

SÄG HEJ TILL VÅR NYA MEDARBETARE



Myggan kan bli en av våra viktigaste medarbetare i kampen mot denguefeber - en av många tropiska sjukdomar som försummas av läkemedelsbolag och beslutsfattare.

Just nu släpper vi ut myggor i Honduras. Myggorna bär på en bakterie som minskar denguevirusets förmåga att föröka sig.

Målet är att minska smittspridningen så att färre blir svårt sjuka och dör.

Men det behövs fler insatser kring försummade tropiska sjukdomar.

Därför har vi startat en namninsamling.

Skanna QR-koden och var med oss och kräv rättvisa!

